

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра державно-правових дисциплін

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан юридичного факультету

Віталій СЕРЬОГІН

« 29 » серпня 2025 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти:	перший (бакалаврський)
галузь знань:	08 Право
спеціальність:	081 Право
освітньо-професійна програма	Право
вид дисципліни:	за вибором
факультет:	юридичний

2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою юридичного факультету

«28» серпня 2025 року, протокол № 1

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Людмила Кулачок-Тітова, доцент кафедри державно-правових дисциплін

Програму схвалено на засіданні кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету

Протокол від «27» серпня 2025 року № 12

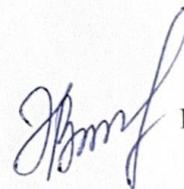
Завідувач кафедри
державно-правових дисциплін

Наталія ГРИШИНА

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми перший (бакалаврський) рівень вищої освіти за спеціальністю 081 Право

Гарант освітньо-професійної програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Право»
доктор юридичних наук, професор

Наталія ГРИШИНА

Програму погоджено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол від «28» серпня 2025 року № 1

Голова науково-методичної комісії

Ганна ЗУБЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Право соціального забезпечення» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності D8 Право.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є підготовка кваліфікованих фахівців, які мають високий рівень знань з правових та організаційних питань соціального забезпечення, вміють правильно застосовувати положення нормативно-правових актів, що регулюють правовідносини у сфері соціального забезпечення.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є формування таких компетенцій:

- здатність приймати рішення і здійснювати юридичні дії у повній відповідності до закону (ПК-4);
- здатність застосовувати нормативні правові акти, реалізовувати норми матеріального і процесуального права в професійній діяльності (ПК-5);
- здатність юридично правильно кваліфікувати факти і обставини (ПК-6);
- здатність правильно і повно відтворювати результати професійної діяльності в юридичній та іншій документації (ПК-11);
- здатність тлумачити різноманітні правові акти, надавати кваліфіковані юридичні висновки і консультації у конкретних видах юридичної діяльності (ПК-13).

1.3. Кількість кредитів – 5.

1.4. Загальна кількість годин – 150.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	4-й
Семестр	
7-й	7-й
Лекції	
40 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	
20 год.	4 год.
Самостійна робота	
90 год.	138 год.
У тому числі, індивідуальні завдання	
Контрольна робота	
Індивідуальна робота	

1.6. Заплановані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, студенти мають досягти таких результатів навчання:

- в межах формування компетенції ПК-4:

знати: норми чинного законодавства у сфері соціального забезпечення; організаційно-правові засади системи соціального забезпечення громадян; державні соціальні стандарти щодо надання пенсій, допомог та інших видів соціального забезпечення.

вміти: самостійно аналізувати норми чинного законодавства у сфері соціального забезпечення; тлумачити чинне законодавство спрямоване на правове регулювання соціального забезпечення;

володіти: навичками прийняття обґрунтованих правових рішень, у відповідності з нормами чинного законодавства.

- в межах формування компетенції ПК-5:

знати: поняття, види та форми соціального забезпечення, їх характеристику, завдання та напрями реформування; структуру, повноваження та обов'язки державних органів, що здійснюють соціальне забезпечення;

вміти: застосовувати на практиці, узагальнювати і аналізувати нормативно-правові акти у сфері соціального забезпечення; приймати виважені рішення відповідно до норм чинного законодавства.

володіти: юридичною термінологією; навичками роботи з правовими актами; навичками аналізу юридичних фактів та правових норм, що є об'єктом професійної діяльності.

- в межах формування компетенції ПК-6:

знати: сутність і зміст основних теоретичних положень права соціального забезпечення; підстави виникнення, зміни та припинення відносин у сфері соціального забезпечення; зміст правовідносин, що становлять предмет права соціального забезпечення, особливості правового статусу сторін таких правовідносин;

вміти: надавати необхідні роз'яснення з питань соціального забезпечення; аналізувати юридичні факти; розглядати та вирішувати проблемні ситуації, пов'язані з соціальним забезпеченням громадян;

володіти: навичками аналізу та вирішення проблемних ситуацій, пов'язаних з соціальним забезпеченням громадян.

- в межах формування компетенції ПК-11:

знати: основні нормативно-правові акти, які регулюють відносини у сфері соціального забезпечення; особливості оформлення різноманітних юридичних документів для отримання соціальних послуг, пільг та ін.

вміти: правильно тлумачити і застосовувати норми необхідних нормативно-правових актів на практиці при вирішенні казусних конкретних життєвих ситуацій; надавати необхідні роз'яснення з питань соціального забезпечення;

володіти: навичками складання документів правового характеру, надавати правові висновки та консультації в конкретних життєвих ситуаціях.

- в межах формування компетенції ПК-13:

знати: механізм правового регулювання відносин у сфері права соціального забезпечення; порядок вирішення спорів, що виникають між суб'єктами права соціального забезпечення;

вміти: ефективно використовувати положення нормативно-правових актів з питань соціального забезпечення; орієнтуватись в змінах та доповненнях до законодавства права соціального забезпечення України, яке знаходиться у стані реформування;

володіти: навичками приймати правові рішення і здійснювати юридичні дії у точній відповідності із чинним законодавством; готувати позови, відзиви, обґрунтування та інші процесуальні документи, необхідні для судового розгляду з питань соціального захисту громадян.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Загальна частина права соціального забезпечення

Тема 1. Поняття предмет, метод і система права соціального забезпечення

Право соціального забезпечення України - одна з провідних галузей національної системи права. Правове регулювання відносин щодо соціального забезпечення в сучасних умовах, поява нових організаційно-правових форм та соціальних інститутів, формування недержавної системи соціального забезпечення. Соціальне забезпечення: поняття, функції.

Соціально-забезпечувальні відносини та їх види в Україні. Відносини, що тісно пов'язані з соціально-забезпечувальними відносинами; процедурні, процесуальні, соціально-страхові.

Поняття та предмет права соціального забезпечення. Метод права соціального забезпечення.

Система права соціального забезпечення. Функції права соціального забезпечення.

Правова держава. Соціальна держава: поняття та загальна характеристика. Моделі соціальної політики у світі.

Тема 2. Джерела і принципи права соціального забезпечення

Принципи права соціального забезпечення. Поширення права соціального забезпечення на всіх громадян незалежно від громадянства, форми та виду суспільно-корисної діяльності. Здійснення забезпечення на рівні не нижче встановлених у державі соціальних стандартів. Здійснення забезпечення у випадку настання соціального ризику. Універсальність соціального забезпечення. Державна гарантованість права на соціальне забезпечення. Принцип справедливості та неупередженості. Принцип поєднання солідарної та індивідуальної відповідальності. Диференціація умов та обсягів соціального забезпечення. Принцип ефективності. Адресний характер соціального забезпечення.

Джерела права соціального забезпечення України: загальна характеристика. Нормативно-правові акти: закони, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти міністерств і відомств та органів місцевого самоврядування. Нормативно-правові договори: міжнародні договори. Генеральні, галузеві та регіональні угоди та колективні договори. Державні соціальні стандарти та соціальні гарантії у сфері права соціального забезпечення. Мета та принципи встановлення державних соціальних нормативів та гарантій. Прожитковий мінімум - базовий соціальний стандарт.

Поняття види, значення міжнародних стандартів у сфері соціального забезпечення. Реалізація їх у національному законодавстві України.

Основні права людини у сфері соціального забезпечення. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права. Роль міжнародних договорів у сфері соціального забезпечення.

Тема 3. Правовідносини з соціального забезпечення

Поняття та види соціально-забезпечувальних правовідносин. Видове різноманіття правовідносин у сфері соціального забезпечення. Розподільчий характер соціально-забезпечувальних правовідносин. Персоніфікація.

Матеріальні та процедурні правовідносини.

Суб'єкти соціально-забезпечувальних правовідносин. Громадяни як суб'єкти соціально-забезпечувальних правовідносин: а) загальні; б) спеціальні.

Правоздатність та дієздатність фізичних осіб. Уповноважені державою органи та організації як суб'єкти соціально-забезпечувальних правовідносин: а) державні органи; б) соціальні фонди; в) інші державні організації, підприємства та установи. Правова природа страхових соціальних фондів. Територіальні центри. МСЕК.

Об'єкти соціально-забезпечувальних правовідносин: а) пенсії; б) допомоги; в) соціальне обслуговування; г) соціальні пільги. Зміст соціально-забезпечувальних правовідносин.

Юридичні факти, які зумовлюють виникнення, зміну чи припинення соціально-забезпечувальних правовідносин. Обставини та дії. Трудовий стаж. Поняття, ознаки та види стажу, як умови виникнення права на соціальне забезпечення. Кількісні та якісні характеристики трудового стажу. Загальний трудовий стаж. Періоди, що зараховуються до стажу роботи. Час перебування та інвалідності. Спеціальний трудовий стаж. Вислуга років та порядок її обчислення. Юридичне значення спеціального трудового стажу.

Страховий стаж: поняття та значення. Особливості обчислення та підтвердження страхового стажу з окремих видів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Тема 4. Соціальні ризики у праві соціального забезпечення

Поняття соціальних ризиків як підстави виникнення в особи права на соціальне забезпечення. Загальні ознаки та види соціальних ризиків. Страхові та не страхові ризики. Ознаки соціального ризику як інституту права соціального забезпечення. Класифікація соціальних ризиків: за критерієм організаційно-правової форми соціального забезпечення та за змістом.

Непрацездатність як соціальний ризик. Види непрацездатності. Об'єктивно-фізіологічна та об'єктивно-юридична непрацездатність (реальна та презюмована). Юридичні факти, що зумовлюють постійну непрацездатність. Пенсійний вік. Поняття, ознаки та причини інвалідності. Порядок встановлення інвалідності. Групи інвалідності.

Поняття, порядок встановлення та підтвердження тимчасової втрати працездатності. Юридичні факти, що зумовлюють тимчасову непрацездатність громадянина. Листок непрацездатності.

Поняття безробіття (часткового безробіття). Порядок визнання громадянина безробітним. Повноваження державної служби зайнятості.

Втрата годувальника як соціальний ризик. Непрацездатні члени сім'ї померлого годувальника. Поняття, критерії та порядок підтвердження малозабезпеченості. Середньомісячний сукупний дохід сім'ї. Співвідношення з бідністю. Межа бідності.

Тема 5. Організаційно-правові форми соціального забезпечення

Поняття організаційно-правових форм соціального забезпечення.

Поняття та значення соціального страхування в системі соціального забезпечення. Загальна характеристика основних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування: страхування на випадок тимчасової непрацездатності, страхування по безробіттю, страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, пенсійного страхування.

Асигнування з бюджету на соціальне забезпечення. Недержавне соціальне забезпечення.

Розділ 2. Окремі види соціального забезпечення

Тема 6. Правові засади пенсійної системи в Україні

Пенсійна система України: поняття та напрямки реформування. Органи управління пенсійною системою.

Сучасний стан та проблеми застосування пенсійного законодавства України.

Загальна характеристика основних законів, що регулюють пенсійні відносини в Україні. Мінімальна пенсія в Україні

Право особи на пенсійне забезпечення: суб'єкти, зміст, гарантії. Пенсійний вік в Україні. Право відстроченого виходу на пенсію. Право добровільної участі у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Персоніфікований облік у системі соціального страхування.

Принципи пенсійного забезпечення.

Поняття та загальна характеристика пенсій як виду соціального забезпечення. Класифікація пенсій. Загальні правила призначення та виплати пенсій (форма, оподаткування, строки, відрахування). Оскарження неправомірних дій та розгляд спорів, що виникають з приводу пенсійного забезпечення.

Тема 7. Правове регулювання страхових пенсій в Україні

Поняття, ознаки, види страхових пенсій.

Пенсії, що виплачуються у солідарній системі. Пенсії за віком. Коло осіб, умови призначення, розмір. Пенсії у зв'язку з інвалідністю (внаслідок загального захворювання, нещасного випадку на виробництві чи професійного захворювання). Коло осіб, умови призначення, розмір. Пенсії в разі втрати годувальника. Коло осіб, умови призначення, розмір.

Правила обчислення страхового стажу у солідарній системі.

Порядок визначення заробітної плати (доходу) для обчислення пенсій у солідарній системі.

Особливості призначення і виплати пенсій, перерахунок.

Пенсійні виплати з накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Поняття та види довічних пенсій. Одноразова пенсійна виплата. Договір страхування довічної пенсії.

Пенсійні виплати з системи недержавного пенсійного забезпечення.

Відповідальність у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Тема 8. Правове регулювання спеціальних пенсій в Україні

Поняття, ознаки, види спеціальних пенсій. Поняття про вислугу років.

Пенсії військовослужбовцям, особам начальницького та рядового складу, іншим.

Пенсії державних службовців та прирівняних до них осіб, посадових осіб органів місцевого самоврядування, народних депутатів, суддів, службових осіб органів прокуратури.

Пенсії науковим працівникам.

Пенсії особам, які мають особливі заслуги перед Україною.

Пенсії особам, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Порядок призначення і виплати спеціальних пенсій, особливості.

Тема 9. Допомоги та інші соціальні послуги

Правові ознаки та види страхових допомог. Підстави для надання допомоги в разі тимчасової непрацездатності. Розміри допомоги у разі тимчасової непрацездатності. Допомога у зв'язку із вагітністю та пологами.

Страхові виплати у зв'язку з нещасним випадком і професійним захворюванням. Моральна (немайнова) шкода, заподіяна умовами виробництва. Страхова допомога на поховання. Право на допомоги на поховання за рахунок коштів соціальних страхових фондів. Джерела виплати та розмір. Допомоги у зв'язку з безробіттям: види, підстави і розміри. Умови надання допомоги у разі часткового безробіття. Порядок призначення і виплати страхових допомог.

Поняття, ознаки та види державних соціальних допомог. Принципи, за якими виплачуються державні соціальні допомоги. Органи, що призначають державні допомоги.

Джерела виплат.

Допомоги малозабезпеченим сім'ям. Особи, які мають право на цей вид допомоги, розмір допомоги та строк, на який вона призначається. Відмова у наданні допомоги малозабезпеченим сім'ям.

Допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам. Надбавка на догляд за інвалідом з дитинства I групи; надбавка на догляд за дитиною-інвалідом віком до 16 років. Порядок призначення та виплати допомог та надбавок. Допомога малозабезпеченій особі, яка проживає разом з інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу, котрий за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за ним.

Допомога на поховання як вид державної соціальної допомоги.

Державні допомоги сім'ям з дітьми: допомога в разі вагітності та пологів; одноразова допомога при народженні дитини; допомога у зв'язку із усиновленням; допомога по догляду за дитиною; допомога на дітей, які перебувають під опікою і піклуванням; допомога самотнім матерям.

Порядок призначення та виплати державних соціальних допомог.

Тема 10. Правове регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності

Поняття та загальна характеристика загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності. Суб'єкти та об'єкти страхування від нещасного випадку та професійного захворювання. Страховий ризик і страховий випадок у загальнообов'язковому державному соціальному страхуванні від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. Відшкодування шкоди, заподіяної застрахованому ушкодженням його здоров'я.

Тема 11. Правове регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності

Поняття та загальна характеристика загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням. Суб'єкти та об'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням. Види матеріального забезпечення та соціальних послуг.

Тема 12. Правове регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття

Поняття та загальна характеристика соціального страхування на випадок безробіття. Поняття безробітного та його правовий статус. Види матеріального забезпечення на випадок безробіття. Допомога по частковому безробіттю.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
Л		п	лаб.	інд.	с.р.	Л		п	лаб.	інд.	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13

Розділ 1. Загальна частина права соціального забезпечення.

Тема 1. Поняття, предмет, метод і система права соціального забезпечення	14	4	2			8		0,5	0,5			11
Тема 2. Джерела і принципи права соціального забезпечення	14	4	2			8						11
Тема 3. Соціальні ризики у праві соціального	12	2	2			8		0,5	0,5			11
Тема 4. Правовідносини у сфері соціального	12	2	2			8		0,5				11
Тема 5. Організаційно-правові форми соціального забезпечення	12	2	1			8		0,5	0,5			11
Разом за розділом 1	64	14	9			40		2	1,5			55
Розділ 2. Окремі види соціального забезпечення												
Тема 6. Правові засади пенсійної системи в Україні	15	5	2			8		1	0,5			12
Тема 7. Правове регулювання страхових пенсій в	14	5	2			7		0,5				12
Тема 8. Правове регулювання спеціальних пенсії в Україні	14	5	2			7		0,5				12
Тема 9. Допомоги та інші соціальні послуги	14	5	2			7		1	0,5			12
Тема 10. Правове регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату	11	2	1			7		1	0,5			11

Тема 11. Правове регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності	11	2	1		7		1	0,5		12
Тема 12. Правове регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття	11	2	1		7		1	0,5		12
Разом за розділом 2	90	26	11		50		6	2,5		83
<i>Усього годин</i>	150	40	20		90		8	4		138

4. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Поняття предмет, метод і система права соціального забезпечення	2	0,5
2	Джерела і принципи права соціального забезпечення	2	
3	Соціальні ризики у праві соціального забезпечення	2	0,5
4	Правовідносини у сфері соціального забезпечення	2	
5	Організаційно-правові форми соціального забезпечення	1	0,5
6	Правові засади пенсійної системи в Україні	2	0,5
7	Правове регулювання страхових пенсій в Україні	2	
8	Правове регулювання спеціальних пенсії в Україні	2	
9	Допомоги та інші соціальні послуги	2	0,5
10	Правове регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності	1	0,5
11	Правове регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності	1	0,5

12	Правове регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття	1	0,5
Разом		20	4

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми (види, зміст самостійної роботи)	Кількість годин за формами навчання	
		денна	заочна
1.	<i>Поняття предмет, метод і система права соціального забезпечення</i> Вивчення теоретичного матеріалу (конспект лекцій, підручники, монографії, наукові публікації в періодичних виданнях, інформаційні ресурси). Підготовка до семінарських занять, цільові доповіді за погодженням з викладачем, підготовка до контрольної роботи та екзамену.	8	11
2.	<i>Джерела і принципи права соціального забезпечення</i> Вивчення теоретичного матеріалу (конспект лекцій, підручники, монографії, наукові публікації в періодичних виданнях, інформаційні ресурси). Підготовка до семінарських занять, цільові доповіді за погодженням з викладачем, підготовка до контрольної роботи та екзамену.	8	11
3.	<i>Соціальні ризики у праві соціального забезпечення.</i> Вивчення теоретичного матеріалу (підручники, монографії, наукові публікації в періодичних виданнях, інформаційні ресурси). Вивчення видів та структури, змісту правовідносин. Підготовка до семінарських занять, цільові доповіді за погодженням з викладачем, підготовка до контрольної роботи та екзамену.	8	11
4.	<i>Правовідносини у сфері соціального забезпечення</i> Вивчення теоретичного матеріалу (конспект лекцій, підручники, монографії, наукові публікації в періодичних виданнях, інформаційні ресурси), національного законодавства та нормативних актів ООН, МОП Ради Європи та ЄС, які містять перелік сучасних соціальних ризиків. Підготовка до семінарських занять, цільові доповіді за погодженням з викладачем, підготовка до контрольної роботи та екзамену.	8	11
5.	<i>Організаційно- правові форми соціального забезпечення</i> Вивчення теоретичного матеріалу (конспект лекцій, підручники, монографії, наукові публікації в періодичних виданнях, інформаційні ресурси), національного законодавства та нормативних актів ООН, МОП Ради Європи та ЄС. Ретроспектива розвитку соціального забезпечення в Україні. Підготовка до семінарських занять, цільові доповіді за погодженням з викладачем, підготовка до контрольної роботи та екзамену.	8	11

6.	<p><i>Правові засади пенсійної системи в Україні</i> Вивчення теоретичного матеріалу (конспект лекцій, підручники, монографії, наукові публікації в періодичних виданнях, інформаційні ресурси) та нормативних актів ООН, МОП Ради Європи та ЄС. Підготовка до семінарських занять, цільові доповіді за погодженням з викладачем з питань змін пенсійного забезпечення в історичному аспекті, підготовка до контрольної роботи та екзамену.</p>	8	12
7.	<p><i>Правове регулювання страхових пенсій в Україні</i> Вивчення теоретичного матеріалу (конспект лекцій, підручники, монографії, наукові публікації в періодичних виданнях, інформаційні ресурси) національного законодавства та нормативних актів ООН, МОП Ради Європи та ЄС. Підготовка до семінарських занять, цільові доповіді щодо різних видів страхових та не страхових допомог (за погодженням з викладачем), підготовка до контрольної роботи та екзамену.</p>	7	12
8.	<p><i>Правове регулювання спеціальних пенсій в Україні</i> Вивчення теоретичного матеріалу (конспект лекцій, підручники, монографії, наукові публікації в періодичних виданнях, інформаційні ресурси) та національного законодавства (Закон України «Про соціальні послуги» та прийняті відповідно до нього підзаконні нормативні акти, які визначають правовий статус суб'єктів, які надають соціальні послуги, положення про соціальні установи тощо). Підготовка до семінарських занять, цільові доповіді за погодженням з викладачем, підготовка до контрольної роботи та екзамену.</p>	7	12
9.	<p><i>Допомоги та інші соціальні послуги</i> Вивчення теоретичного матеріалу (конспект лекцій, підручники, монографії, наукові публікації в періодичних виданнях, інформаційні ресурси) та національного законодавства (Закон України «Про соціальні послуги» та прийняті відповідно до нього підзаконні нормативні акти, які визначають правовий статус суб'єктів, які надають соціальні послуги, положення про соціальні установи тощо). Підготовка до семінарських занять, цільові доповіді за погодженням з викладачем, підготовка до контрольної роботи та екзамену.</p>	7	12

10.	<i>Правове регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності</i> Вивчення теоретичного матеріалу (конспект лекцій, підручники, монографії, наукові публікації в періодичних виданнях, інформаційні ресурси) та національного законодавства (Закон України «Про соціальні послуги» та прийняті відповідно до нього підзаконні нормативні акти, які визначають правовий статус суб'єктів, які надають соціальні послуги, положення про соціальні установи тощо). Підготовка до семінарських занять, цільові доповіді за погодженням з викладачем, підготовка до контрольної роботи та екзамену.	7	11
11.	<i>Правове регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності</i> Вивчення теоретичного матеріалу (конспект лекцій, підручники, монографії, наукові публікації в періодичних виданнях, інформаційні ресурси) та національного законодавства (Закон України «Про соціальні послуги» та прийняті відповідно до нього підзаконні нормативні акти, які визначають правовий статус суб'єктів, які надають соціальні послуги, положення про соціальні установи тощо). Підготовка до семінарських занять, цільові доповіді за погодженням з викладачем, підготовка до контрольної роботи та екзамену.	7	12
12.	<i>Правове регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття</i> Вивчення теоретичного матеріалу (конспект лекцій, підручники, монографії, наукові публікації в періодичних виданнях, інформаційні ресурси) та національного законодавства (Закон України «Про соціальні послуги» та прийняті відповідно до нього підзаконні нормативні акти, які визначають правовий статус суб'єктів, які надають соціальні послуги, положення про соціальні установи тощо). Підготовка до семінарських занять, цільові доповіді за погодженням з викладачем, підготовка до контрольної роботи та екзамену.	7	12
	<i>Разом</i>	<i>90</i>	<i>138</i>

6. Індивідуальні завдання.

Індивідуальні завдання передбачені робочою програмою навчальної дисципліни для **студентів очної та заочної форм навчання**.

Індивідуальне завдання за своєю суттю представляє собою дослідницько-аналітичну, творчу роботу, за формою - має відповідати усім вимогам, які висуваються до реферату та виступає необхідною умовою допуску студента до складання екзамену з дисципліни.

Вимоги до структури та оформлення індивідуального завдання (реферату):

- мати титульний аркуш із зазначенням усіх необхідних даних

- план або зміст роботи, який відображатиме структуру роботи, складовими якої є вступ, розділи роботи, висновки та список використаних джерел
- вступ до роботи має заключати зазначення актуальності теми; вчених, які досліджували проблематику, цілі контрольної роботи
- основний матеріал роботи має бути розташований по розділах
- обов'язкове використання посилань на літературу в ході викладення основного змісту роботи
- висновки мають відображати зміст основного матеріалу роботи та у повній мірі розкривати тему роботи.

Тему індивідуального завдання (реферату) з проблематики дисципліни студент обирає за власним бажанням з переліку тем, наведених нижче. Належне виконання студентом індивідуального завдання та його захист виступає передумовою допуску до складання екзамену з дисципліни. Ця робота виконується в ході самостійної роботи студента, з одержанням необхідних консультацій з боку науково-педагогічного працівника. Вона сприяє поглибленому вивченню студентом теоретичного матеріалу, формуванню у нього вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань. Терміни видачі, виконання і захисту індивідуального завдання визначаються науково-педагогічним працівником.

Рекомендовані теми індивідуального завдання (реферату) з дисципліни:

1. Виникнення та розвиток права соціального забезпечення в Україні.
2. Особливості класифікації джерел права соціального забезпечення.
3. Система права соціального забезпечення.
4. Міжнародні договори України як джерела права соціального забезпечення.
5. Процедурні правовідносини у праві соціального забезпечення.
6. Соціально-страхові правовідносини та їх зміст.
7. Державні органи як суб'єкти права соціального забезпечення.
8. Поняття та підстави визнання особи безробітною (частково безробітною).
9. Втрата годувальника як соціальний ризик.
10. Малозабезпеченість як соціальний ризик.
11. Суб'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування.
12. Страхові випадки у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні.
13. Організація пенсійного страхування в Україні.
14. Організація загальнообов'язкового соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.
15. Організація загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.
16. Правове регулювання пенсійного забезпечення по інвалідності.
17. Види довічних пенсій в накопичувальній пенсійній системі.
18. Загальні умови призначення пенсій в недержавній пенсійній системі.
19. Договір страхування довічної пенсії.
20. Субсидії на житлово-комунальні послуги.
21. Порядок надання державної соціальної допомоги малозабезпеченій особі яка здійснює догляд за інвалідом.
22. Страхові послуги у зв'язку з втратою працездатності.
23. Соціальне обслуговування дітей.
24. Соціальна реабілітація інвалідів.

7. Методи навчання

Метод навчання – взаємопов’язана діяльність викладача та студента, спрямована на засвоєння студентами системи знань, набуття умінь і навичок, їх виховання і загальний розвиток. Метод навчання є способом керівництва пізнавальною діяльністю студентів, що має виконувати три функції: навчальну, виховну і розвивальну.

Пояснювально-ілюстративний метод або інформаційно-рецептивний. Студенти одержують знання на лекції, з навчальної або методичної літератури, через екранний посібник в "готовому" вигляді. Студенти сприймають і осмислюють факти, оцінки, висновки й залишаються в межах репродуктивного (відтворюючого) мислення. Цей метод знаходить широке застосування для передачі великого масиву інформації.

Репродуктивний метод. Діяльність студентів носить алгоритмічний характер, тобто виконується за інструкціями, приписами, правилами в аналогічних, подібних з показаним зразком ситуаціях. Організовується діяльність студентів за кількарізним відтворенням засвоєваних знань. Для цього використовуються різноманітні вправи, практичні завдання, програмований контроль, різні форми самоконтролю. Застосовується у взаємозв’язку з інформаційно-рецептивним методом (який передуює репродуктивному). Разом вони сприяють формуванню знань, навичок і умінь у студентів, формують основні розумові операції (аналіз, синтез, узагальнення, перенесення, класифікація).

Метод проблемного викладу. Науково-педагогічний працівник до викладу матеріалу ставить проблему, формулює пізнавальне завдання на основі різних джерел і засобів. Показує спосіб вирішення поставленого завдання. Спосіб досягнення мети - розкриття системи доказів, порівняння точок зору, різних підходів. Студенти стають свідками й співучасниками наукового пошуку. Студенти не тільки сприймають, усвідомлюють і запам’ятовують готову інформацію, але й стежать за логікою доказів, за рухом думки науково-педагогічного працівника.

Частково-пошуковий, або евристичний, метод. Полягає в організації активного пошуку рішення висунутих у навчанні (або сформульованих самостійно) пізнавальних завдань. Пошук рішення відбувається під керівництвом педагога, або на основі евристичних програм і вказівок. Процес мислення здобуває продуктивний характер. Процес мислення поетапно направляє й контролюється педагогом або самими студентами на основі роботи над програмами (у тому числі й комп’ютерними) і навчальними посібниками. Метод дозволяє активізувати мислення, викликати зацікавленість до пізнання на семінарах і колоквіумах.

Дослідницький метод. Проводиться аналіз матеріалу, постановки проблем і завдань і короткого усного або письмового інструктажу студентів. Студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й виміри й виконують інші дії пошукового характеру. Завдання, які виконуються з використанням дослідницького методу, повинні містити в собі всі елементи самостійного дослідницького процесу (постановку завдання, обґрунтування, припущення, пошук відповідних джерел необхідної інформації, процес розв’язання завдання). У цьому методі найбільш повно проявляються ініціатива, самостійність, творчий пошук у дослідницькій діяльності. Навчальна робота безпосередньо переростає в наукове дослідження.

Дискусійні методи. Елементи дискусії (суперечки, зіткнення позицій, навмисного загострення й навіть перебільшення протиріч в обговорюваному змістовному матеріалі) можуть бути використані майже в будь-яких організаційних формах навчання, включаючи лекції. Дискусійні методи виступають як засіб не тільки навчання, але й виховання.

Ділова гра як метод активного навчання. Одним з найбільш ефективних активних методів навчання є ділова гра. Метод розкриває особистісний потенціал студента: кожен учасник може діагностувати свої можливості, а також у спільній діяльності з іншими учасниками. Позитивними факторами в застосуванні ділових ігор є активізація мислення

студентів, підвищення самостійності майбутнього фахівця, наближення навчання до професійної діяльності, підготовка студента до професійної практичної діяльності; висока мотивація, емоційна насиченість процесу навчання.

8. Методи контролю

Поточний контроль проводиться на всіх видах аудиторних занять протягом семестру. Поточний контроль проводиться у формі усного опитування або письмового контролю на семінарських заняттях, лекціях, у формі колоквиуму, виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях також творчих завдань при дистанційному вивченні дисципліни.

Підсумковий семестровий контроль з навчальної дисципліни є обов'язковою формою оцінювання результатів навчання студента. Він проводиться в терміни, встановлені графіком навчального процесу, та в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою навчальної дисципліни. Семестровий контроль з дисципліни «Право соціального забезпечення» проводиться у формі семестрового екзамену. Студента допускають до семестрового контролю за умови виконання ним усіх видів робіт, передбачених навчальним планом на семестр з цієї дисципліни. Екзамен складають за екзаменаційними білетами, затвердженими кафедрою або комбінованим тестуванням в дистанційних системах Moodle та Classroom. Викладач повинен ознайомити студентів зі змістом екзаменаційних питань, зразком екзаменаційного білету на початку вивчення навчальної дисципліни. Максимальна сума балів, яку може набрати студент при складанні екзамену з навчальної дисципліни, складає 40.

Оцінка підсумкового контролю виставляється за національною шкалою як сума балів, набраних здобувачем вищої освіти протягом семестру при виконанні контрольних заходів, передбачених програмою навчальної дисципліни Право соціального забезпечення та балів, набраних при складанні семестрового екзамену. Максимальна сума балів, які може набрати студент при вивченні навчальної дисципліни Право соціального забезпечення, складає 100.

Перелік питань для підготовки до складання підсумкового контролю з Права соціального забезпечення.

1. Поняття соціального забезпечення та його місце в системі соціального захисту.
2. Поняття та предмет права соціального забезпечення.
3. Метод права соціального забезпечення.
4. Системи права соціального забезпечення.
5. Функції права соціального забезпечення.
6. Принципи права соціального забезпечення.
7. Джерела права соціального забезпечення України: загальна характеристика.
8. Державні соціальні стандарти та соціальні гарантії у сфері права соціального забезпечення.
9. Поняття та види правовідносин у праві соціального забезпечення.
10. Суб'єкти правовідносин у праві соціального забезпечення.
11. Громадяни як суб'єкти правовідносин у праві соціального забезпечення.
12. Уповноважені державою органи та організації як суб'єкти правовідносин у праві соціального забезпечення.
13. Об'єкти правовідносин у праві соціального забезпечення.
14. Зміст правовідносин у сфері права соціального забезпечення.
15. Юридичні факти які зумовлюють виникнення, зміну чи припинення правовідносин

у праві соціального забезпечення.

16. Поняття, ознаки, та види стажу у праві соціального забезпечення.
17. Поняття та правові ознаки соціального ризику.
18. Непрацездатність як соціальний ризик. Види непрацездатності.
19. Поняття, ознаки та причини інвалідності.
20. Порядок розслідування нещасного випадку на виробництві.
21. Втрата годувальника, як соціальний ризик.
22. Порядок визнання громадян безробітними.
23. Поняття, критерії та порядок підтвердження малозабезпеченості.
24. Поняття, порядок підтвердження тимчасової втрати працездатності.
25. Поняття соціального страхування. Його види та організаційні засади.
26. Відмінність соціального страхування від цивільно-правового договору страхування.
27. Організація пенсійного страхування в Україні.
28. Обов'язкове державне страхування у зв'язку тимчасовою непрацездатністю.
29. Соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання.
30. Поняття види та ознаки страхових пенсій.
31. Пенсії за віком: загальна характеристика.
32. Організація солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
33. Пенсії по інвалідності: загальна характеристика.
34. Пенсії у зв'язку з втратою годувальника: загальна характеристика.
35. Порядок призначення та виплати пенсії в солідарній пенсійній системі.
36. Види довічних пенсій в накопичувальній пенсійній системі.
37. Порядок отримання одноразової виплати з Накопичувального фонду.
38. Пенсійний контракт.
39. Поняття та правові ознаки спеціальних пенсій.
40. Пенсійне забезпечення державних службовців.
41. Пенсійне забезпечення наукових та науково-педагогічних працівників.
42. Пенсійне забезпечення суддів і службових осіб органів прокуратури.
43. Правове регулювання пенсій за особливі заслуги перед Україною.
44. Поняття і види страхових допомог.
45. Підстави та умова надання допомоги по безробіттю застрахованим громадянам.

9. Схема нарахування балів

Загальна кількість балів – 100.

Кількість балів за екзамен/залік – 40.

Кількість балів протягом семестру – 60:

Кількість балів за відповіді на семінарських заняттях $\sum 40 = 40$:

Формула обчислення

$$\sum 40 = \frac{\sum 1}{\sum 2} \times 8 \text{ (вісім)}$$

Примітка:

$\sum 40$ – сума максимальної кількості балів

$\Sigma 1$ – сума балів, що отримав студент за відповіді на семінарських заняттях.

$\Sigma 2$ – кількість семінарських занять протягом семестру.

8 – коефіцієнт

Індивідуальне завдання – 10 балів

Контрольна робота – 10 балів.

Поточний контроль						Індивідуальне завдання	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	Екзамен /залік	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	TN					
$\Sigma 40$						10	10	60	40	100

T1, T2 ... TN – теми.

За результативну наукову роботу (написання наукової роботи, тез доповідей, участь у науково-практичних конференціях, участь у роботі гуртка тощо) за профілем цієї дисципліни, за рішенням кафедри відповідно до критеріїв, встановлених програмою навчальної дисципліни, студент може отримати до 10 додаткових (заохочувальних) балів, але в межах максимальної загальної суми балів – 100.

Відповідь на семінарському занятті – **1-5 балів**.

Критерії оцінювання усної відповіді.

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування та перевірки результатів виступів на семінарських та практичних заняттях в п'ятибальній шкалі оцінок.

5 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;
- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами з доктринальних джерел та посиланням на чинне законодавство;

- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;

- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

4 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;
- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;

- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

3 бали ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;
- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівки викладача;

- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, при чому відповіді нечіткі;

- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

2 бали ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;

- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;

- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

1 бал ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;

- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Критерії оцінювання контрольних та екзаменаційних/залікових робіт.

Контрольні та екзаменаційні (залікові) роботи виконуються у письмовій формі. Контрольна робота складається з 10 тестових завдань, екзаменаційна/залікова робота – із 40 тестових завдань. Кожне тестове завдання має п'ять варіантів відповідей, тільки одне яких є правильним; за кожен правильну відповідь нараховується один бал.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	За чотирирівневою шкалою оцінювання	За дворівневою шкалою оцінювання
90-100	відмінно	зараховано
70-89	добре	зараховано
50-69	задовільно	зараховано
1-49	незадовільно	незараховано

10. Рекомендована література

Основна література

Правові акти:

1. Конституція України: від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Кодекс України про працю: Закон України від 07.12.1984. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/322-08#Text>

3. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>

4. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02.03.2000 № 1533-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text>

5. Про внесення змін до Закону України; Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття; щодо періодичності, строків виплати допомоги по безробіттю: Закон України від 07.04.2015 № 292-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/292-VIII#Text>

6. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>

7. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 № 1057-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text>
8. 11. Про пенсії за особливі заслуги перед Україною: Закон України від 01.06.2000 № 1767-III Про. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1767-14#Text>
9. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 № 875-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>
10. Про статус та соціальний захист громадян які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи : Закон України від 28.02.1991 № 796-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12#Text>
11. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>
12. Призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям: Порядок затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 р. № 250. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/151818>
13. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від 01.06.2000 № 1768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14#Text>
14. Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю Закон України від 16.11.2000 № 2109-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2109-14#Text>
15. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26 листопада 2015р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
16. Про відпустки: Закон України від 15.11.1996 № 504/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text>
17. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення пенсійного законодавства : Закон України від 15.02.2022 № 2040-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2040-IX#Text>
18. Про Державний бюджет України на 2023 рік: Закон України; Бюджет, Розподіл, Перелік від 03.11.2022 № 2710-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text>

Підручники, навчальні посібники

1. Пилипенко П. Д. Право соціального забезпечення України: навчальний посібник 3-є вид., змін. і доп. Київ. 2012. 232с.
2. Москаленко О. В. Право соціального забезпечення: навч. посіб. Юрайт, 2017. 164 с.
3. Занфірова Т. А. Іншин М. І. Прилипко С. М. та ін. Право соціального забезпечення в Україні: підручник 2-ге вид. перероб. і доповн. За ред. д-ра юрид. наук, проф. П. Д. Пилипенка - Харків. ФІНИ, 2012. 640 с.
4. Ярошенко О. М. та ін. Право соціального забезпечення в Україні: підручник Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 4-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2015. 455 с.
5. Пилипенко П.Д. Право соціального забезпечення України: навчальний посібник 3-є вид., змін, і доп. Київ. : Істина, 2012. 232 с.

Допоміжна література

6. Колеснік Т. В. Пенсійна реформа в Україні правові аспекти. Актуальні проблеми права: теорія та практика : зб. наук. пр. - Луганськ: Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля, 2011. -№ 21. С. 212-219.
7. Колеснік Т. В. Щодо підстав диференціації пенсійного забезпечення Громадян. Науковий журнал «Право і суспільство». 2012, №1, Дніпропетровськ. С. 120-126.
8. Колеснік Т. В. Сучасні перспективи розвитку законодавства про пенсійне

- забезпечення Актуальні проблеми права: теорія та практика: зб. наук. пр. Луганськ: Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля, 2012. № 23. С. 258-268.
9. Колотік А. С. Реалізація права на пенсійне забезпечення в Україні. Трудове право, право соціального забезпечення та сучасні проблеми проходження служби в органах внутрішніх справ: матеріали всеукраїнської наук.-практ. конф. Харків. нац ун-т внутр. справ, Харків 2011. С. 129-132.
  10. Сільченко С. О. Деякі тривожні тенденції правового регулювання соціального страхування. Трудове право, право соціального забезпечення та сучасні проблеми проходження служби в органах внутрішніх справ: матеріали всеукраїнської наук.-практ. конф. Харк. Нац. ун-т внутр. справ. Харків 2011. С. 75-79.
  11. Синчук С. М. Про необхідність правового обґрунтування розподільчого характеру відносин соціального забезпечення. Трудове право, право соціального забезпечення та сучасні проблеми проходження служби в органах внутрішніх справ: матеріали всеукраїнської наук.-практ. конф. Харк. Нац. ун-т внутр. справ. Харків 2011. С. 72-75.
  12. Чепела С. П. Пенсійна реформа в дії. Трудове право, право соціального забезпечення та сучасні проблеми проходження служби в органах внутрішніх справ: матеріали всеукраїнської наук.-практ. конф. Харк. нац ун-т внутр. справ. Харків 2011. С. 334-339.
  13. Чепела С. П. Пенсійне забезпечення осіб начальницького складу органів внутрішніх справ України: сучасний стан, проблеми та перспективи. Єдність і диференціація трудового права та права соціального забезпечення: Матеріали III В всеукраїнської наук.-практ. конф. Харк. нац ун-т внутр. справ. Харків 2014. С. 319-323.
  14. Чікань М. В. Державна політика у сфері соціального захисту громадян похилого віку: актуальні питання. Трудове право, право соціального забезпечення та сучасні проблеми проходження служби в органах внутрішніх справ: матеріали всеукраїнської наук.-практ. конф. Харк. Нац. ун-т внутр. справ. Харків 2011. С. 161-164.
  15. Шумило М. М. Правове регулювання розміру пенсії за віком в Україні та Франції. Трудове право, право соціального забезпечення та сучасні проблеми проходження служби в органах внутрішніх справ: матеріали всеукраїнської наук.-практ. конф. Харк. Нац. ун-т внутр. справ. Харків 2011. С. 173-175.
  16. Чанишева Г. І. та ін. Актуальні проблеми теорії трудового права та права соціального забезпечення: монографія / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України Г. І. Чанишевої ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса : Фенікс, 2015. 328 с.
  17. Бойко М. Д. Право соціального забезпечення України: навч. посібник 4-е вид., доп. та перероб. Київ: Атіка, 2007. 400 с.
  18. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту України: Навч. посіб. - 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2008. 663 с.
  19. Коробенко Н. П. Пенсійне забезпечення по інвалідності в солідарній пенсійній системі України: монографія; Акад. праці і соц. відносин Федер. профспілок України. Київ : Вид-во Акад. праці і соц. відносин ФПУ, 2011. 172 с.
  20. Кучма О. Л. Страховий стаж як категорія трудового права і права соціального забезпечення України: монографія Київ, нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2013. 202 с.
  21. Лавріненко О. В. Право соціального забезпечення України: курс лекцій: у 2-х ч. Донецьк : Донецький юридичний ін-т Луганського держ. ун-ту внутрішніх справ, 2007 . 4.1. 450 с.; 4.2. 412 с.
  22. Прилипко С. М. Проблеми теорії права соціального забезпечення. Харків: ПП «Берека-Нова», 2006. 264 с.
  23. Синчук С. М. Правовідносини соціального забезпечення: суб'єкти, зміст, об'єкти: монографія / С. М. Синчук ; Львів, нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 421 с.

24. Сирота І. М. Право соціального забезпечення в Україні: підручник студентів вищих навч. Закладів, МОНУ. Одеська національна юридична академія. 7-е вид., переробл. й доп. Харків: Одісей, 2007. 408с.
25. Сташків Б. І. Гарантії права на соціальне забезпечення: Чернігів, держ. ін-т права, соціальних технологій та праці, Чернігів 2011. 100 с.
26. Ткаліч І. О. Правове регулювання діяльності недержавних пенсійних фондів у системі недержавного пенсійного забезпечення України: монографія / Ткаліч І. О. ; Акад. праці і соц. відносин Федер. профспілок України. Київ: Сталь, 2012. 159 с.
27. Ткаченко Н. М. Пенсійна реформа та пенсійне забезпечення наукових (науково-педагогічних) працівників та державних службовців України. Пенсійні реформи: світовий досвід. Київ: Алерта, 2012. 84 с.
28. Рада Європи, Міжнародна організація праці. Європейські та міжнародні норми у галузі соціального забезпечення: Порівняльний аналіз: / М-во праці та соц. політики України, Ін-т законодавства Верховної Ради України. 2007. 403 с.
29. Ярошенко О. М. Право соціального забезпечення в Україні: підручник / 4-те видання, перероблене і доповнене. Харків, право 2015. 456 с.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – <http://portal.rada.gov.ua/>
2. Офіційне інтернет-представництво Президента України. – <http://www.president.gov.ua/>
3. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. – <http://www.kmu.gov.ua/>
4. Офіційний веб-сайт Міністерства соціальної політики України <http://www.mlsp.gov.ua/>
5. Офіційний веб-сайт Пенсійного фонду України <http://www.pfu.gov.ua/>
6. Офіційний веб-сайт Фонду соціального страхування України <http://www.fse.gov.ua/>
7. Офіційний веб-сайт Державної служби зайнятості <http://www.dcz.gov.ua/>
8. Офіційний веб-сайт Фонду соціального захисту інвалідів <http://www.ispf.gov.ua/>
9. Офіційний веб-сайт Державної служби України з питань праці <http://dsp.gov.ua/>
10. Міжнародної організації праці <https://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm>